

Yttrande över samråd från Kungliga biblioteket angående inspelsrunda för KB:s utredningsarbete för öppen tillgång

Sammanfattning

SLU har beretts tillfälle att yttra sig över KB:s utredningar för öppen tillgång. Utredningarna beskriver väl de utmaningar som finns kring övergången till öppen tillgång för vetenskapliga publikationer och vi är positiva till ambitionen till att finna lösningar inom detta komplexa område.

Beroende på bristande tid för inspelet i förhållande till det omfattande materialet blir synpunkterna mer generella och vi har valt att koncentrera oss på utredningarna 1, 2, 5. Utredningarna utgår från en mängd olika initiativ från olika håll och konsekvenserna för forskarvärlden kan te sig svåra att bedöma.

Generella synpunkter

- Kvalitetsaspekten för övergången bör lyftas fram:
En övergripande frågeställning gäller hur kvalitetsdrivande förslagen till övergång till öppen tillgång är. Till stora delar drivs frågan utifrån politiska/ekonomiska aspekter (EU, forskningsfinansiärer etc) och det är angeläget att betona vikten av fortsatt kvalitetssäkring av forskningen vid UoH. Omställningen till öppen tillgång får inte ske på bekostnad av kvaliteten i forskningen.
- Tidshorisonten för målbilden är oklar och det är av vikt att skynda långsamt:
Det är oklart vilken tidshorisont som gäller för förslagen i utredningarna. Utredning 2 anger omställningen till år 2020 (s20) och utredning 5 anger 2026 (s10). Frågan om meriteringssystem innebär till stora delar en kulturell förändring vilket tar tid. Den finansiella omställningen till en modell med författaravgifter kräver sin tid och påverkas också till stor del av initiativ från forskningsfinansiärer. Att marknaden skulle förändras i önskvärd riktning och att ”flippningen” av systemet skulle kunna ske inom

1-2 år ter sig orealistiskt.

Det är angeläget att poängtera den stora utmaningen för forskarvärlden att hantera en alltför snäv tidshorisont och samtidigt förhålla sig till tillgången till publicering i högkvalitativa tidskrifter. Forskarna bör ges stor möjlighet att delta i en stegvis process. Utredningarna behöver också kompletteras med konsekvensanalyser, t ex om Plan S blir normen, vad innebär detta för forskarna – finns det tillräcklig kvalitet i de oa-tidskrifter som står till buds?

- Behov av global utblick:
SLU ser också med sitt globala perspektiv att det är angeläget att lyfta frågorna i relation till globala förhållanden vad gäller öppen tillgång och utvecklingsländer (global south). Av naturliga skäl är EU:s hållning central i utredningarna, men det är också angeläget att se på frågan utifrån ett globalt perspektiv vad gäller kostnadsbilden för APC:er och konsekvenser vid sampublicering.
- Behov av klargörande kring parallellpublicering och repositorierna:
Vi välkomnar en fortsatt diskussion kring övergång från färgkodning av oa (grön, guld etc) till attribut och licens, vilket ter sig fullt rimligt. Däremot finns inkonsekvenser mellan utredning 2 som inte behandlar frågan om parallellpublicering (s2) jfr med utredning 5 som i sina rekommendationer pekar på att kopia ska deponeras i öppet repositorium som möjliggör arkivering (s11). Parallellpubliceringen nämns alltså enbart vad gäller uppföljningen av kraven. Det blir en otydlighet kring repositoriernas roll, om de enbart ska hantera kopior av redan APC-betald oa eller om de ska kunna tillhandahålla direkt oa. Om vetenskapliga artiklar ska deponeras i öppna arkiv med omedelbar öppen tillgång krävs i nuläget någon sorts godkännande från förlagen.
- Stöd för CC-licenser:
I utredning 5 läggs förslag kring att minst CC-by ska väljas för vetenskaplig publikationer (s17). Vi välkomnar i princip detta förslag, men vill framhålla att man bör beakta andra regleringar och överenskommelser som t ex Nagoya protocol and Access and Benefit Sharing regulation.

Kommentarer kring föreslagna tilläggsutredningar:

- Det är oklart i utredning 5 (avsnitt 6.13) hur öppen tillgång med CC-licens påverkar arkivlagstiftningen. Problembilden bör beskrivas fylligare.
- Utredning 5 framför som förslag att regeringen tillsätter en utredning om lärarundantagets ställning. Frågan är förstås viktig att utreda, men relevansen i relation till öppen tillgång vad gäller publikationer är oklar.

Beslut om detta yttrande har på rektors uppdrag fattats av prorektor Karin Holmgren efter föredragning av överbibliotekarie Karin Grönvall. Innehållet har utarbetats av Tomas Lundén, bibliotekarie och Peter Nilén, avdelningschef, SLU-biblioteket.

Karin Holmgren

Karin Grönvall